

OLTENESCU DUH ZOGRU AL DOINEI RUȘTI

În 2006 prozatoarea Doina Ruști publică romanul tragicomic* și fantastic *Zogru*, a cărui acțiune „draculescă” pleacă din anul 1460 de la lacul Snagov. Pe malul acestuia, apoi și în insula unde-i ctitoria lui Vlad Țepeș – topos magic peste secole – apare un pricolici, Zogru, agent patogen al bolilor și molimelor. La o scară demografică extinsă, același rol nefast îl capătă spre jumătatea romanului și o vâlvă a bălții, Omul Negru, care va aduce ciurma pe vremea lui Alecu Moruzi și a lui Ianache Văcărescu. Am socoti romanul un fel de baladă post-modernistă, dar termenul s-a depreciat imediat după 1990. Este cântecul de gestă al familiei Drăculeștilor, precum

și al lui Zogru – un fel de cavaler al întunericului, prințul spiritelor de tot soiul și al fantomelor.

Zogru reprezintă, prin posibilitatea iscodirii minții oamenilor în care intră, un barometru etic mai mult decât regional, el fiind și-un duh al bucureștenilor. Îl aflăm inițial experimentând, din Evul Mediu până în epoca modernă, mentalitățile românilor din Sudul Olteniei (Coteni-Comoșteni fiindu-i „mater genatrix” – pământul-mamă). În treacăt fie spus, într-un articol recent de ziar Doina Ruști mărturisește că s-a născut la Comoștenii despre care mereu face referiri în *Zogru*, ea însăși având și sânge de la aromânii veniți din Serbia la sfârșitul epocii fanariote. Se întreabă la un moment dat despre etimologia acestui toponim, Comoșteni: să vină de la termenul juridic „comoștenitori”? – cu siguranță nu, etimonul real fiind

* Doina Ruști, *Zogru*, 2006.

totuși legat de „moștenire”.

Interesând-o mult pe Doina Ruști întreg arborele său genealogic, nu ne mai miră că și pe oltenescul personaj spectral Zogru din roman îl interesează «căldura sângelui» strămoșilor ei, mai cu seamă dacă îl țin captiv și... este captivat să intre iarăși în toți descendenții lui Ioniță precum și în cei ai lui Iscru, din vremea lui Vlad Tepeș până-n zilele noastre. Mai mult, Zogru ajunge să vampirizeze sau să transmigreze ca duh în oamenii urbei lui Bucur – singura capitală europeană ce se formase din unirea a o sută de sate, așa cum arată Constantin Olariu în *Bucureștiul monden*. Zogru putea supraviețui ca peliculă plutitoare și târâtoare, dar mai ales intrat în corpurile-gazdă, precum un virus ce le domina sau nu voința. Victor Kernbach scrie în *Dicționarul de mitologie generală* că pricoliciul «este închipuit ca un om cu coadă, născut dintr-o împreunare incestuoasă, umblând însă fără astâmpăr, deplasându-se rapid și manifestându-se mai ales în apariții nocturne»; «poate străbate orice obstacol și se așează pe pieptul oamenilor adormiți. Totuși, în ciuda puterii sale, pricoliciul este făptură muritoare și asexuată.». În romanul Doinei Ruști Zogru este boemul pricolicilor, vrând să-și întâlnească spiritul-pereche în dragoste, însă va da și peste moartea sa într-un inevitabil final. Umanizat, nu vrea s-o mai omoare pe îndrăgostita Giulia, ultima lui victimă, ci se apropie de extincția sa apoteotică. Se reia alegoria barocă a fluturului nocturn atras de foc, pentru că amorul îl ucide sau îl face mult prea vulnerabil pe orice îndrăgostit. El intră – când Doina Ruști finalizează acest roman, în 2005 – în sângele Giuliei, urmașa episodului personaj Iscru, cel care adusese cadavru lui Tepeș la poarta mănăstirii Snagov. Cum acest personaj feminin, Giulia, prin specializarea în cinematografie, dar și prin vioiciunea ochilor, are foarte multe în comun cu autoarea romanului, Doina Ruști, ea are privilegiul să asiste la apoteoza finală: eroul Zogru se volatilizează ca o bandă de celoid, unindu-se în eter cu altă peliculă-oglină într-un final narcisistic. Își găsește eterica moarte, se înalță la cer cu acest duh pereche, «noua Giulie», pentru că el este inspiratorul autoarei romanului *Zogru* și trebuie să aibă un sfârșit textualizant, să intre în alt tipar decât «leagănul cald al pământului» – de unde sărise ca un copil din flori la gâtul, în sângele puternicului Pampu (primul care-l adoptase fără voie) într-o zi din Săptămâna Mare a anului 1460.

Aproape invizibilul Zogru se crezuse nemuritor și își compătinea purtătorii umani în care intra pentru o vreme sau până aveau să moară contaminați fizic de energiile sale nefirești. Tinea la o categorie de oameni ce se trăgeau din Oltenia sudică, însă numai dacă ei erau loiali, precum Iscru și neamul său din Comoșteni. Le știa bunătatea și hărnicia moștenite din generație în generație, pâna la Giulia – studenta de la Cinematografie. În schimb neamul lui Ioniță-Ionașcu-Ionescu îi repugnă total, până ce-și găsește nașul în ultimul descendent, Andrei Ionescu, de care se îndrăgostise Giulia.

Zogru intra mușcând pe neobservate, la jugulară, pe victimele sale umane, prima fiind chiar omul până atunci foarte blând care-i dăduse chip (icon identitar): Pampu, fiul nelegitim și sluga spătarului Gongea, în anul 1460,

când pricoliciul se naște, ieșind brusc din pământ precum Kir Ianulea al lui Caragiale, fără să fi avut inițial vreun trup. Ultima gazdă i-a fost eroina principală a romanului, Giulia, în iulie 2005. Ea îl ține captiv în sine neștiind că ar fi provocat astfel moartea amândurora – ceea ce nu s-a întâmplat. Pentru că tânărul Andrei Ionescu este chemat de la ea și, ca un veritabil Parsifal, eliberează pe nări și pe gură un alt pricolici ca un abur violet cu chipul noii Giulii, pereche pentru Zogru. În acest artificios deznodământ elementul kitsch nu are efect fantastic, fiind cel puțin bizară normalitatea că Andrei îi aduse Giuliei contra lui Zogru intrat în ea, un pricolici-pereche ucigaș, astfel încât după întâlnire celor doi le-a dispărut și iubirea platonice.

Zogru-Pampu, primul avatar al pricoliciului, voia s-o iubească, neștiind că ar face un incest, pe Ghighina, singura fiică legitimă a spătarului Gongea. Pampu, posedat de Zogru, își va da viața salvând-o de Mihnea, fratele lui Vlad Tepeș, bastard făcut de către tatăl acestuia cu o slujnică la Curtea din Târgoviște. Peste un sfert de mileniu Andrei Ionescu ține la universitatea din Poitiers o comunicare științifică din partea Academiei Române unde lucra, explicând că se descoperiseră osemintele lui Vlad Tepeș. Se înșela, căci ele erau ale lui Mihnea, pe care îl lăsase atârnat în copac însuși Zogru-Pampu ducând-o pe Ghighina la Snagov, ca s-o găsească tatăl ei – stăpânul său, spătarul Gongea. Prințul Mihnea fusese ucis de tâlhari. Giulia filmase, titrase în franceză și îi trimise lui Andrei Ionescu un reportaj despre aflarea osemintelor lui Dracula. Acesta voia să țină un simpozion, să publice un referat. Însă, cu sprijinul sau prin posedarea lor de către Zogru, unii angajați de la Academie, Ancuța și Cătălin, subalternii lui Andrei Ionescu – imfatuatul autor al acestui proiect – dezmint ipoteza lui:

«Dar, după film, Ancuța, cu Zogru în ea, a cerut voie să spună câteva cuvinte:

– Proiectul acesta, desigur incitant, ridică unele semne de întrebare, cel puțin pentru mine. În primul rând, trebuie spus că nu s-a găsit niciun semn că omul ar fi avut haine pe el. Apoi, craniul nu fuesese descăpățânat. Se știe că Vlad Tepeș a fost decapitat, iar capul lui împăiat a fost trimis la Poartă. În opinia mea, nu există nicio dovadă clară că aceste oseminte ar fi aparținut voievodului valah. Colegul meu, Andrei Ionescu, în calitatea lui de coordonator al proiectului, a impus o viziune de care eu mă dezic, în numele adevărului științific.

Și până să-și vină în fire Ancuța, Zogru se și repezise în Cătălin, care și el era de acord cu Ancuța, ba, mai mult, credea că toată munca se produsese mai curând sub impulsul subvenției venite de la tatăl *domnului* Andrei Ionescu.»

Este respins proiectul lui Ionescu deoarece ducea la desființarea mitului Dracula cu mormântul gol din Snagov. Probe indubitabile apar în ședința academicienilor; oasele sunt ale unui bărbat mult mai tânăr, prințul Mihnea, fiul nelegitim al lui Vlad Dracul, în pofida dezgropării sigiliului domnesc și inelului de aur, pe care le purta când fusese ucis de tâlhari.

Remitizarea legendei lui Dracula – pură speculație românească – pornește de la statutul de martor istoric al

personajului Gongea spătarul, omul de încredere al Drăculeștilor. Dar și de la redarea fantastică a două dialoguri, dintre Zogru și Dracula, apoi dintre Zogru și Omul Negru de pe un lac bucureștean – pe acesta din urmă considerându-l fantoma lui Negru Vodă. Destinul nefavorabil al lui Vlad Țepeș, sau al unui ipotetic frate Mihnea plana deja ca blestem al Drăculeștilor, începând cu executarea tatălui lor, Vlad Dracul – așa putându-se explica latura sumbră a mitului Negru Vodă, cel care-și căuta în baladă locul de pomenire înainte de a pune fundații cetății de scaun: «Gongea ieșea din cancelaria domnească, de unde își luase țidula cu rangul de spătar. Bineînțeles, nu dusese niciodată spada domnească, dar ajunsese să comande un grup de ostași tineri, mulți dintre ei luați din garda voievodală. Acestora li se spunea spătărei, iar el devenise spătar prin asociație. Așadar, ieșea din cancelarie când a auzit tropotul cailor. Apoi a văzut călăreții. Aveau blazonul Hunyazilor. Au descălecat, au trimis înainte solul, apoi au intrat în palat. L-au scos pe Vlad Dracul în piață, au spus ceva despre trădare și nesupunere, apoi i-au luat capul.»

Ieșit din trupul epuizat al lui Pampu, Zogru fusese absorbit prin 1476 (anul asasinării lui Vlad Țepeș) în lemnul porții mănăstirii Snagov. De ce stătuse acolo ca un duh încătușat din *O mie și una de nopți*? Pentru ce stătea lipit ca un afiș pe această poartă, făcând vizibile chipul și corpul lui Pampu ca o hologramă din cap până-n picioare? Doina Ruști satirizează în prima jumătate a romanului *Zogru* miracolul de la Maglavit, figura legendară a lui Petrache Lupu. Numai că hierofania Maglavitului este miniaturizată (prin *mise en abîme*) de către duhul Zogru ce se căiește și-l divinizează pe Pampu după moarte – devenind un fel de chip cioplit al acestuia. Călugării îl consideraseră încă de-atunci, de la sfârșitul anului 1476, drept o icoană făcătoare de minuni. Aveau să-l înhumeze pe Pampu chiar acolo unde murise, la Snagov, cu mult fast monahal și adunare de credincioși. Trist pentru faptul că-l făcuse pe primul om parazitat de el să moară, Zogru începe să infesteze trupurile călugărilor, omorându-i ca să iasă din ele sau sleindu-le puterile până în 1520.

Zogru împinge pe scenă personaje fascinante, fiecare cu câte un prototip istoric, precum Vlad Țepeș, Zoe și Alecu Moruzi, Ianache Văcărescu. Aflăm că la începutul anului 1477 fantoma lui Vlad Țepeș sau Dracula bântuie deja ca un Golem, după ce domnitorul, ieșit din temnița

de la Viségrad, tocmai pierise asasinat la sfârșitul lui 1476 într-un complot boieresc, capul său împăiat fiindu-i dăruit sultanului ca să fie convins de uciderea diabolicului, negrului dușman al Islamului. Trupul domnitorului, spiritul neadormit al lui Dracula nu este lăsat în odihnă decât un sfert de veac, cât a stat îngropat la sfințita poartă a Mănăstirii Snagov. Aluzia Doinei Ruști ar fi că doar moaștele lui Pampu și icoana Zogru semănând cu un cap de vițel puteau să rețină creștinește maleficul spirit al lui Dracula. Dar, odată cu incendierea mănăstirii din neatenția unui monah Dionisie, lemnul porții și icoana *sui generis* au ars complet, eliberându-i imediat atât pe Zogru cât și pe răzbunătorul Dracula. Pe acesta din urmă îl aduseseră cu sania peste lacul înghețat al Snagovului și îl pusese acolo înșiși oștenii Iscru și Petru al lui Ioniță (în urmașii cărora Zogru va găsi mereu adăpost timp de cinci sute de ani). Capul și brațul drept ale lui Vlad Țepeș fuseseră oricum tăiate când fusese asasinat; cadavrul nu-i fusese înmormântat în ctitoria Snagov, ci la poarta ei, ca să calce peste el «picior sfințit». Peste cincizeci de ani osemintele domnitorului au fost spălate, arse, iar cenușa lor băgată într-o cutie de brad ferecată în argint, pe care călugării speriați de Zogru au aruncat-o pe fundul lacului Snagov. Legenda posedării și uciderii călugărilor de către Dracula – după ficțiunea Doinei Ruști – este creată artificial, de fapt Zogru acționând în ei, până când Neagoe Basarab îi înlătură, îi exorcizează, rezidind din temelii Snagovul, fără fostele ziduri de cetate: «Era la începutul lui ianuarie 1477. Zogru, supt în poarta de platan, privea peste lacul înghețat, resemnat cu soarta lui de icoană făcătoare de minuni. Singura bucurie era să vadă oamenii venind la poarta mănăstirii. Se uita la ei ca la un spectacol. [...] Aproape de miezul nopții a apărut o sanie trasă de doi bărbați: Iscru, mai greoi acum și copleșit de viață, și Petru, unul dintre băieții lui Ioniță, Bubosu. Erau oboșiți, înfrigurați și flămânzi. Plecaseră de cu seară cu trupul lui Vlad, descăpățânat și cu brațul drept ținându-se doar într-o pojghită de os. Colindaseră din porunca lui Basarab pe la două mănăstiri, care nu vruseseră să primească trupul fostului domn. Acum își încercau norocul la Snagov. [...] După ce au pus în mormânt trupul principelui Vlad Dracul, deasupra mormântului a apărut o scânteie, care l-a luat prin surprindere pe Zogru, și din ea s-a făcut linia de lumină care arăta ca ușa unei frizerii crăpate în întunericul nopții. Apoi a apărut cu totul Vlad, buimăcit și crunt, privind cu luare-aminte peste zidul mănăstirii. [...] Mulți erau înfricoșați de mormântul lui și încercau să păsească fără să-l calce. Unii poate că îi ghiceau prezența, ca Giulia ori ca Andrei Ionescu, dar foarte mulți nu erau speriați decât de propriul gând, că mormântul unui om atât de sângeros e săpat în poarta mănăstirii. Încet, cu anii, s-a înrădăcinat credința că spiritul voievodului bântuie ținutul. Și nu era departe de adevăr. Vlad Dracul i-a ținut tovărășie lui Zogru un timp. El culegea veștile, plutea deasupra pădurii, asculta ce spun călugării și venea apoi să stea de vorbă. Și-au povestit viețile, și-au împărtășit experiențele. [...] Călugării au rămas în continuare acolo, slujind în biserica cea mică din fundul curții, până în 1512, când Neagoe Basarab a rezidit din temelii mănăstirea Snagovului.»